

Arbeidsnotater

STATISTISK SENTRALBYRÅ

Dronningensgt. 16, Oslo-Dep., Oslo 1. Tlf. 41 38 20, 41 36 60

IO 72/8

15. april 1972

STATISTISK SENTRALBYRÅS ORGANISASJON

Av

Rolf Dragvold

INNHold

	Side
1. Litt historikk	2
2. Organisasjonsutvikling	3
3. Beslutningsprosessen m.m.	5
4. Nåværende arbeidsfordeling	6
5. Sluttmerknader	7
V e d l e g g	
Statistisk Sentralbyrås organisasjon pr. 1. januar 1972	8

Ikke for offentliggjøring. Dette notat er et arbeidsdokument og kan siteres eller refereres bare etter spesiell tillatelse i hvert enkelt tilfelle. Synspunkter og konklusjoner kan ikke uten videre tas som uttrykk for Statistisk Sentralbyrås oppfatning.

STATISTISK SENTRALBYRÅS ORGANISASJON

1. LITT HISTORIKK

Statistisk Sentralbyrå ble grunnlagt som en selvstendig institusjon 1. juli 1876. I årene som fulgte gjorde det seg gjeldende en tendens til sentralisering av den offisielle statistikk i Byrået ved at statistikk ble overført fra andre institusjoner. Omkring 1900 kom det et tilbakeslag i denne utviklingen. Utarbeidingen av flere grener av statistikken ble igjen lagt under andre institusjoner. Etter første verdenskrig ble Byråets stilling på ny styrket. Det ble gjennomført en mer omfattende sentralisering enn noen gang før.

Den sterke ekspansjon i norsk statistikkproduksjon etter siste verdenskrig har i det alt vesentlige foregått i Byrået. Hensikten med en slik sentralisering har vært å oppnå en mest mulig rasjonell statistikkproduksjon ved utnyttning av fordelene av stordrift. Dessuten har en ønsket å skape det beste grunnlag for å integrere statistikkproduksjonen og samordne begreper, definisjoner og klassifikasjoner for dermed å sikre sammenheng mellom data for ulike områder. En har videre ment at sentralisering av statistikkproduksjonen gjør det lettere å gjennomføre et koordinert program for en planmessig utbygging av den offisielle statistikk. En rekke andre forhold har også hatt større eller mindre betydning for den form Norge har valgt å organisere det statistiske arbeidet på. I de senere år har ikke minst sikkerhetsmessige og beredskapsmessige synspunkter gjort seg gjeldende.

Til tross for den sterke tendens til sentralisering av den offisielle statistikk har unntaksvis enkelte institusjoner i administrativt øyemed selv innhentet data og nyttet disse til utarbeiding av statistikk. Så sent som i 1964 ble det derfor nedsatt en egen komite som fikk til oppgave å kartlegge den offisielle statistikk som ble utarbeidd utenfor Byrået, med sikte på å vurdere overføring av statistikken. Det førte til at Byrået i slutten av 1960-årene overtok det alt vesentlige av den forholdsvis beskjedne statistikkproduksjon som foregikk ved andre institusjoner.

Når det gjelder statistikk som blir utarbeidd utenfor Byrået, ble Byrået allerede i 1920-årene pålagt å fungere som sentralinstans for samordning av statistikken. Statistiske spørreskjemaer fra andre statsinstitusjoner må således legges fram for Byrået før de kan sendes ut. Likeledes skal all offisiell statistikk publiseres i serien Norges offisielle statistikk (NOS) som Byrået redigerer og utgir.

2. ORGANISASJONSUTVIKLING

Det nåværende organisasjonskart for Byrået avviker i sterk grad fra den organisasjonsskisse som kunne tegnes for 25 år siden. Det forteller noe om den utvikling som har funnet sted med en sterk ekspansjon i statistikkproduksjonen og en utvikling av metoder og teknisk utstyr som har gjort det mulig både å bygge ut og forbedre kvaliteten av statistikken.

De mange og store arbeidsoppgavene som ble pålagt Byrået etter siste verdenskrig, førte til at det ble opprettet flere nye kontorer. Ved siden av de rent statistiske kontorer ble det organisert tre kontorer for henholdsvis konjunkturanalyser, skatteforskning og nasjonalregnskap. Med den sterke vekst i analysearbeidet fant en det formålstjenlig å samle disse tre kontorene i en egen forskningsavdeling som fikk til hovedoppgave å utføre økonomiske undersøkelser. Senere ble de to førstnevnte kontorer slått sammen til en Gruppe for analyse for på den måten å oppnå en mer hensiktsmessig organisering av forskningsarbeidet i form av forskergrupper for løsning av ulike prosjekter. Etableringen av Forskningsavdelingen var et viktig skritt for effektiviseringen av forskningsarbeidet. Det betyr imidlertid ikke at alt analytisk arbeid er sentralisert ved Forskningsavdelingen. Det foregår fortsatt og vil trolig i framtiden måtte bli utført analysearbeid ved alle emneorienterte kontorer.

Innføringen av hullkortmaskiner i statistikkproduksjonen gav støtet til sentralisering av stadig flere arbeidsoperasjoner. Det ble tidlig opprettet et særskilt organ med ansvar for alt hullkortarbeid i Byrået. Da Byrået i 1958 fikk sin første EDB-maskin som åpnet mulighetene for automatisering i langt større grad enn tidligere, ble det opprettet et eget kontor for elektronisk databearbeiding. Den videre utvikling førte til at hullkortarbeid og elektronisk databearbeiding ble organisert i en Avdeling for maskinell databearbeiding med et Systemkontor og et Driftskontor. Byrået fikk fra nå av tre sidestilte avdelinger; en Fagavdeling, en Forskningsavdeling og en Avdeling for elektronisk databearbeiding. - Etableringen av et sentralt bedrifts- og foretaksregister i samband med bedriftstellingene i 1953 og et sentralt personregister på grunnlag av folketellingen 1960 førte til sentralisering av registerarbeidet i et Registerkontor som sammen med Systemkontoret og Driftskontoret dannet den nåværende Produksjonsavdeling. - Under denne avdelingen ble for noen år siden også organisert et Trykningskontor som utfører mangfoldiggjøringen av de fleste av Byråets publikasjoner. - Utviklingen av det maskinelle utstyr som står til rådighet for statistikkproduksjonen, og behovet for effektivisering gjennom spesialisering, har således ført til sentralisering av arbeidsfunksjoner i

stadig større omfang og dermed til Produksjonsavdelingens vekst. Denne utvikling blir også påvirket av at mer arbeid og flere arbeidsfunksjoner (bl.a. dataoverføring, koding og revisjon) blir overført til en arbeidsgruppe som Byrået har i Kongsvinger. Gruppen som ble opprettet i 1960, sorterer i dag under Driftskontoret, men er nå i ferd med å bli etablert som et eget kontor under Produksjonsavdelingen.

Til bruk for forbruksundersøkelsen i 1967 ble det bygd opp en intervjuorganisasjon som senere ble fast organisert i et Kontor for intervjuundersøkelser. Dette kontor utfører ulike intervjuundersøkelser både for Byrået og etter oppdrag for en rekke offentlige institusjoner. Kontoret har nå en stab på i alt 300 intervjuere rundt omkring i hele landet.

De voksende krav om statistikk som kan kaste lys over menneskelige og sosiale forhold, vil i sterk grad prege Byråets virksomhet i årene framover. De nødvendige framstøt på dette område trenger en fast forankring i empirisk forskning. Byrået opprettet derfor for et par år siden en egen Sosiodemografisk forskningsgruppe.

Både Kontoret for intervjuundersøkelser og Sosiodemografisk forskningsgruppe ble opprinnelig organisert under Produksjonsavdelingen, men er nå lagt henholdsvis til Fagavdelingen og direkte under Byråets direktør.

Parallelt med spesialiseringen av det faglige arbeid, skjedde det tidlig også en spesialisering av stabsmessige funksjoner. I begynnelsen av 1950-årene ble grunnlaget lagt for det nåværende Administrasjonskontor. Til å begynne med hadde dette organ også visse produksjonsmessige oppgaver (bl.a. et hustrykkeri), men det er nå stort sett orientert mot sentrale administrative arbeidsoppgaver.

I midten av 1960-årene fant Byrået det hensiktsmessig å samle viktige planleggingsoppgaver i et sentralt organ, Gruppe for planlegging.

Etter hvert har betydningen av å arbeide med og forbedre Byråets produksjonsressurser blitt stadig mer sentral. Med sikte på å dyktiggjøre personalet til mer kvalifisert arbeid ble det for om lag ti år siden etablert en egen skole for funksjonærer i Byrået. Skolen har vært gjenstand for stor interesse og har fullt ut svart til forventningene. Den står i dag overfor viktige utvidelser.

Selv om utviklingen etter krigen har gått raskt og noen ganger i store steg, kan en neppe si at nødvendige endringer i den organisasjonsmessige oppbygging har foregått i form av engangsoperasjoner av et slikt omfang at de har skapt omstillingsvansker og forstyrrelser i det løpende arbeid. Med andre ord, det har foregått en kontinuerlig tilpassing som trolig skyldes at Byrået alltid har lagt stor vekt på å være forberedt på å møte og følge med i den utvikling

det har vært mulig å se framfor seg. Også organisasjonsapparatet har vært innstilt på å fange opp og være i takt med de forskjellige framsteg innenfor statistikkproduksjonen, men har samtidig gått inn for ikke å foreta organisasjonsmessige endringer for ofte og i alle fall ikke uten at det har vært klart at en har kunnet oppnå vesentlige fordeler.

3. BESLUTNINGSPROSESSEN M.M.

Statistisk Sentralbyrå er en selvstendig institusjon som blir ledet av en direktør. Som sentralorgan i tilknytning til departementene sorterer Byrået under Finansdepartementet, og direktøren må hvert år legge fram budsjettforslag for dette departement. Samtidig blir det gitt en melding om virksomheten i det året som er gått. Saker vedrørende innkreving av oppgaver i medhold av den statistikklov som ble vedtatt allerede i 1907, må også forelegges departementet. Det samme gjelder tilsettinger i byråsjefstillinger og høyere stillinger og dessuten spesielle lønssaker.

I motsetning til ordningen i mange andre land er det til Byrået ikke knyttet noe styre eller råd. Innenfor rammen av bevilgningene bestemmer Byråets direktør alene statistikkens omfang og utforming. Men direktøren er samtidig ansvarlig for at statistikkproduksjonen blir rasjonelt utført og i størst mulig utstrekning dekker behovet for statistiske opplysninger. Han er videre ansvarlig for at Byrået fyller sin oppgave som et institutt for samfunnsforskning. Omfattende myndighet og ansvar er således konsentrert hos direktøren. Dette forhold gjør det i praksis først og fremst nødvendig med rådslagning og nært samarbeid særlig med de nærmeste medarbeidere (avdelingsjefene) og spesielt når det gjelder sentrale spørsmål. Dette samarbeid er blant annet organisert i form av faste møter en dag i uken. Sjeldnere og ikke så regelmessig holdes møter hvor alle avdelingssjefer og kontorledere er til stede. Ellers er det i det løpende arbeid delegert betydelig beslutningsmyndighet nedover i organisasjonen.

Både som en del av og som grunnlag for beslutningsprosessen utarbeides 5-årslige arbeidsprogram som rulleres hvert år, og et mer langsiktig perspektivprogram. I dette arbeid engasjeres og deltar en stor del av Byråets personale på de forskjellige trinn i organisasjonen, og det gir dem en ikke uvesentlig innflytelse på de vedtak som treffes om anvendelsen av ressursene.

I medhold av avtale mellom staten og tjenestemannsorganisasjonene er det opprettet et samarbeidsutvalg i Byrået. Ledelsen og organisasjonene har

tre medlemmer hver. Administrasjonen deltar som regel med direktøren og to avdelingsdirektører. Samarbeidsutvalget har til oppgave gjennom opplysning og samarbeid å virke for størst mulig trivsel og effektivitet i virksomheten. Utvalget er et rådgivende organ som har krav på å få seg forelagt visse saker før administrasjonen tar endelig standpunkt.

Tilsetninger i stillinger opp til byråsjef avgjøres av et internt tilsettingsråd etter innstilling fra personl- og økonomisjefen. Rådet har fem medlemmer; Byråets direktør, personal- og økonomisjefen, en byråsjef og to representanter fra tjenestemannsorganisasjonene.

Byrådet har alltid lagt stor vekt på å oppnå et godt samarbeid med oppgavegiverne og konsumentene. En anser det av vesentlig betydning for kvaliteten av statistikken. I samsvar med dette er det for forskjellige statistikkområder organisert rådgivende utvalg hvor disse interesser er representert og kan gjøre sine synspunkter gjeldende og påvirke de avgjørelser som tas. Det blir ellers ofte søkt kontakt med interesserte organisasjoner når det gjelder planlegging av ny statistikk. Ved utarbeidningen av blant annet perspektivprogrammet er slik kontakt både nyttig og nødvendig. Det er i rutinen for utarbeiding eller endringer av spørreskjemaer sikret at utkastene blir forelagt for de offentlige organer og private organisasjoner som antas å være interessert.

4. NÅVÆRENDE ARBEIDSFORDELING

Organisasjonskartet viser hvordan Byrådet i dag er bygd opp. I grove trekk angir det også fordelingen av statistikkproduksjonen på de forskjellige kontorer.

Direkte under direktøren sorterer to avdelingsdirektører, en forskningssjef, en forsker, en personal- og økonomisjef og flere planleggere. Arbeidsoppgavene mellom disse er i prinsippet fordelt etter funksjon. Lederen av Fagavdelingen skal først og fremst arbeide med produktorienterte arbeidsoppgaver. Vedkommende skal blant annet koordinere vurderingen av behovet for og etterspørselen etter offentlig statistikk og arbeidet med opplysningsvirksomhet og publikumservice. Videre er stillingen tillagt ledelsen av arbeidet med utvikling av statistiske standarder og med utbygging av kontakter med konsumenter og oppgavegivere. Avdelingsdirektøren ved Produksjonsavdelingen skal i hovedsak ta seg av de produksjonsorienterte arbeidsoppgaver og lede det sentrale arbeidet med utvikling av produksjonsmetoder og produksjonssystemer. Forskningssjefen har ledelsen av og det faglige ansvar for den

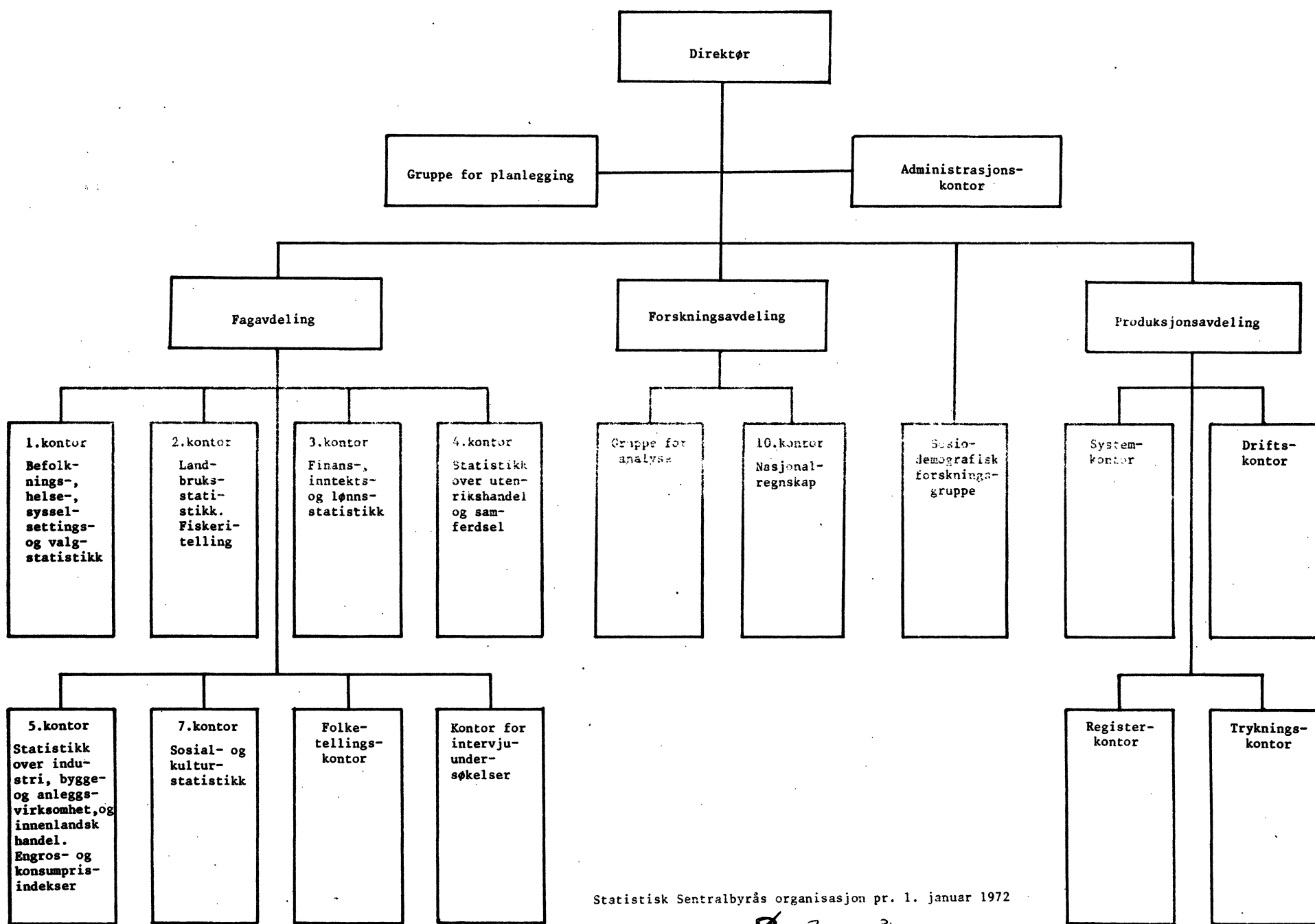
økonomiske analysevirksomhet og at denne blir lagt opp med hovedvekt på analyseprosjekter som emnemessig og datamessig har tilknytning til arbeidet ellers i Byrået. Lederen av den Sosiodemografiske forskningsgruppe skal arbeide med utvikling og koordinering av personmodeller, sosiodemografisk regnskap og annen ikke-økonomisk forskning. Personal- og økonomisjefen har det daglige ansvar for de administrative fellessaker, personalforvaltningen og Byråets finanser.

Så lenge Byrået har fagkontorer som i en viss grad utfører produksjonsoppgaver (innsamling og manuell bearbeiding) og som fortsatt utfører analysearbeid, sier det seg selv at arbeidsfordelingen mellom avdelingssjefene ikke er så skarpt avgrenset som utgangspunktet skulle tilsi. I praksis fører dette ikke til problemer. Ansvars- og myndighetsfordelingen er klar, men det er samtidig innebygd en fleksibilitet som blant annet i en viss grad kan ta omsyn til arbeidsbelastning, interesser og forutsetninger hos avdelingssjefene.

Planlegging foregår selvsagt ved alle kontorer. For store prosjekter blir det ofte satt ned egne arbeidsutvalg eller prosjektutvalg som får fastsatt mandat og myndighet alt etter oppdragenes art og omfang. En del interne arbeidsutvalg er av mer permanent art og har en mer eller mindre rådgivende funksjon. I Gruppe for planlegging er plassert de stillinger som direktøren til enhver tid bestemmer skal disponeres for sentral planlegging. De oppgaver som pålegges de sentrale planleggere, vil være oppgaver som fagkontorene selv ikke har planleggingskapasitet for eller som ikke kan utføres av Byråets tjenesteytende kontorer. Planleggerne sorterer direkte under direktøren som gir dem oppdrag og fastsetter den arbeidsmåte som skal følges. De er fritatt for administrative plikter og skal vanligvis arbeide uavhengig av hverandre. Dersom de har behov for arbeidshjelp, skal denne utføres av vedkommende fagkontor eller tjenesteytende kontor etter planleggerens spesifikasjoner. Planleggerne kan også settes som ledere av prosjektgrupper. En av planleggerne er i dag tillagt arbeidet med koordinering av Byråets arbeidsprogram og fungerer som undervisningsleder i Byrået.

5. SLUTTMERKNADER

En beskrivelse av Byråets organisasjon kan bare gi et situasjonsbilde. Forholdene endrer seg raskt i dagens samfunn. Nye metoder og produksjonsteknikk utvikles, nye former for formidling av informasjon ser dagens lys, rekrutteringsproblemerne tvinger fram nye løsninger, bl.a. geografisk desentralisering av arbeidsoppgaver, og en rekke andre faktorer påvirker også utviklingen. For Byrået står det som viktig å unngå mer eller mindre improviserte løsninger for å tilpasse organisasjonen til endrede forhold som er inntruffet. Det er nødvendig å ha et organisasjonsapparat som ikke er på etterskudd, men som er i takt med vesentlige endringer i produksjonsprosessen og som kan nyttes til å styre utviklingen. Til det kreves en framtidsrettet organisasjon.

Statistisk Sentralbyrås organisasjon pr. 1. januar 1972

Petter Jakob Bjerve
 Petter Jakob Bjerve